

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Інститут української мови

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова вченої ради

Інституту української мови НАН України
доктор філологічних наук, професор

П.Ю. Гриценко
протокол № 7 від «31» травня 2016 року

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА

третій рівень вищої освіти

(назва рівня вищої освіти)

доктор філософії

(назва ступеня, що присвоюється)

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 03 Гуманітарні науки

(шифр та назва галузі знань)

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 035 Філологія

(код та найменування спеціальності)

Кандидатом у докторантуру є виконавець докторантурської роботи, який отримав вищу освіту з філологічного факультету, або з іншого факультету з філологічним напрямком, або з іншої освітньої установи з філологічною спеціальністю, яка має відповідну кваліфікацію та дозвіл на виконання докторантурської роботи.

Кандидатом у докторантуру є виконавець докторантурської роботи, який отримав вищу освіту з філологічного факультету, або з іншого факультету з філологічним напрямком, або з іншої освітньої установи з філологічною спеціальністю, яка має відповідну кваліфікацію та дозвіл на виконання докторантурської роботи, а також має заслуги, які відповідають вимогам докторантурської програми.

Кандидатом у докторантуру є виконавець докторантурської роботи, який отримав вищу освіту з філологічного факультету, або з іншого факультету з філологічним напрямком, або з іншої освітньої установи з філологічною спеціальністю, яка має відповідну кваліфікацію та дозвіл на виконання докторантурської роботи, а також має заслуги, які відповідають вимогам докторантурської програми.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ЇХ ВИЗНАЧЕННЯ (ТЕЗАУРУС)

Атестація – це встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти.

Галузь знань – основна предметна область освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей, за якими здійснюється професійна підготовка (частина перша статті 1 Закону України «Про вищу освіту»).

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС) – система трансферу і накопичення кредитів, що використовується в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти. Система ґрунтуються на визначеннях навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання, та обліковується у кредитах ЄКТС (частина перша статті 1 Закону України «Про вищу освіту»).

Змістовий модуль – система навчальних елементів, поєднаних за ознакою відповідності певному навчальному об'єкту.

Знання – результат процесу діяльності пізнання, перевірене суспільною практикою і логічно упорядковане відображення її у свідомості людини. Знання – категорія, яка відбиває зв'язок між пізнавальною й практичною діяльністю людини. Знання виявляються в системі понять, суджень, уявлень та образів, орієнтовних основ дій тощо, яка має певний обсяг і якість. Знання можливо ідентифікувати тільки за умови їх проявлення у вигляді вмінь виконувати відповідні розумові або фізичні дії.

Знання фундаментальні – знання щодо соціальних і професійних норм діяльності особи, основа її освіти та наукової підготовки. Фундаментальні знання формують здатність особи опанувати нові знання, орієнтуватися в проблемах, що виникають, вирішувати задачі діяльності, що прогнозуються.

Фундаментальні знання інваріантні у відношеннях: напрями підготовки до певної галузі освіти, або спеціальності до напряму підготовки, або спеціалізації спеціальності до спеціальності.

Кваліфікація – офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа (компетентний орган) встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами (частина перша статті 1 Закону України «Про вищу освіту»).

- **Освітня кваліфікація** – кваліфікація, що присуджується вищими навчальними закладами на основі стандартів вищої освіти.
- **Кваліфікація професійна** – кваліфікація, які присуджується на основі професійних стандартів, що діють у сфері праці, і відображають здатність особи виконувати завдання і обов'язки певного виду професійної діяльності. Професійні кваліфікації надаються роботодавцями або спільно з ними, або за встановленими за їх участю правилами.

Кваліфікаційна робота – це навчально-наукова робота, яка може передбачатись на завершальному етапі здобуття певного рівня вищої освіти для встановлення відповідності набутих здобувачами результатів навчання (компетентностей) вимогам стандартів вищої освіти. Форми кваліфікаційної роботи включають (не обмежуючись зазначенним): дипломну роботу, дисертаційне дослідження, публічну демонстрацію (захист), сукупність наукових статей, комбінацію різних форм вище зазначеного тощо.

Кваліфікаційний рівень – структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня (пункт третій Національної рамки кваліфікацій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341).

Компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей,

яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти (частина перша статті 1 Закону України «Про вищу освіту»).

- **Інтегральна компетентність** – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентністні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності (пункт третій Національної рамки кваліфікацій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341).
- **Загальні компетентності** – універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку.
- **Спеціальні (фахові, предметні) компетентності** – компетентності, що залежать від предметної області, та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю.

Кредит Європейської кредитно-трансферно-накопичувальної системи (далі – кредит ЕКТС) – одиниця вимірювання обсягу навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених (очікуваних) результатів навчання. Обсяг одного кредиту ЕКТС становить 30 годин. Навантаження одного навчального року за денною формою навчання становить, як правило, 60 кредитів ЕКТС (частина перша статті 1 Закону України «Про вищу освіту»).

Національна рамка кваліфікацій – це системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів (пункт перший Національної рамки кваліфікацій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341).

Освітня (освітньо-професійна чи освітньо-наукова) програма – система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЕКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (комpetентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти (частина перша статті 1 Закону України «Про вищу освіту»).

Результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти (частина перша статті 1 Закону України «Про вищу освіту»).

Спеціалізація – складова спеціальності, що визначається вищим навчальним закладом та передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну чи освітньо-наукову програму підготовки здобувачів вищої та післядипломної освіти (частина перша статті 1 Закону України «Про вищу освіту»).

Спеціальність – складова галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка (частина перша статті 1 Закону України «Про вищу освіту»).

Якість вищої освіти – рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти (частина перша статті 1 Закону України «Про вищу освіту»).

Спеціальність		Профіль програми
Доктор філософії в галузі гуманітарних наук (філологія)		
Тип диплома та обсяг робіт	Диплом доктора філософії, перший науковий ступінь, 4 академічних роки, 47 кредитів ЕКТС	
Наукова установа	Інститут української мови НАН України, м. Київ	
Акредитуюча інституція	Міністерство освіти і науки України, Україна, пр. Перемоги, 10, м. Київ, 01135	
Період акредитації	2016 рік	
Рівень програми	QF for EHEA – третій цикл, EQF for LLL – 8 рівень; НРК України – 8 рівень	

A	Мета програми	
	Забезпечити на основі ступеня магістра підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів у галузі гуманітарних наук (філологія) через здобуття аспірантами компетентностей, достатніх для виконання оригінальних наукових досліджень, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а також підтримку аспірантів під час підготовки та захисту дисертації.	
B	Характеристика програми	
1	Предметна область (галузь знань)	Гуманітарні науки 035 Філологія
2	Фокус програми: загальний/ спеціальний	<p>Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти за Законом України «Про вищу освіту», восьмий кваліфікаційний рівень Національної рамки кваліфікацій.</p> <p>Загальний.</p> <p><i>Дослідження:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • історії, становлення та функціонування мовних одиниць і норм активної структури мови в різні періоди розвитку української мови; • української діалектної мови в її сучасному стані та ретроспективі; відношення українського діалектного континууму до інших слов'янських і суміжних неслов'янських; • основних загальнотеоретичних та прикладних питань ономастики; генези та історії онімних одиниць; • структури граматичної системи української літературної мови, одиниць та категорій її підсистем – словотвірної, морфологічної та синтаксичної; стилістичних функцій структурних одиниць мови, системи усних і писемних різновидів функціональних стилів; ідіостилю; • структури різних типів одиниць системи мови та тексту із застосуванням методів, методик та прийомів структурної і математичної лінгвістики; • основних проблем сучасної української соціолінгвістики; функціонування української мови як державної; функціонування мов національних меншин; • українського термінознавства; теоретичних питань, окремих терміносистем; теорії й практики термінографії; • сучасної української лексикології й фразеології;

		<p>лексикографічної парадигми.</p> <p>Спеціальний.</p> <p><i>Дослідження:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • походження української мови, виникнення і формування літературної мови, а також етапів її розвитку; структурних рівнів української мови; основних тенденцій розвитку норм та стилів української мови; джерел вивчення історії української мови та засад видання українських пам'яток; історії правопису та правописних норм української мови; • системи діалектної мови в її сучасному стані; діалектного членування української мови; фонетичного, акцентного, лексичного, граматичного, синтаксичного рівнів діалектної мови; зв'язки з іншими діалектними мовами (поза Україною); • сучасної української ономастики та основних класів онімів; • динаміки частиномовних і нечастиномовних класів одиниць на тлі розвитку граматичного ладу української літературної мови; історіософії та історіографії функціональних стилів; диференційних ознак усних і писемних різновидів функціональних стилів; • структурних методів аналізу та синтезу одиниць системи мови та тексту; моделювання мовних об'єктів і процесів за допомогою структурних методів; • мовної ситуації в Україні; особливостей функціонування української мови як державної в різних ареалах її поширення; соціальної диференціації мови; соціальних чинників, що визначають розвиток мови й її суспільну природу, взаємодію з іншими мовами, зв'язок мови з культурою народу; • української термінології в її сучасному стані та ретроспективі, закономірностей утворення термінологічних систем, нормалізування та стандартизування терміносистем; терміографічні прийоми; • теоретичних аспектів і прикладних питань лексикології; системних зв'язків у лексиці сучасної української мови; динаміки словникового складу мови; староукраїнської і сучасної лексикографії; • когнітивної парадигми вивчення української фразеології, культурно-національного компонента в семантичній структурі фразеологізмів; особливостей фразеологічної вербалізації базових концептів української культури.
3	Орієнтація програми	Дослідницька і прикладна. Наукові дослідження та продуктування нових знань в галузі гуманітарних наук (філологія)
4	Особливості програми	Програма орієнтує на розширення та поглиблення теоретико-методологічного та науково-методичного базису розвитку лінгвістики, оволодіння практичним інструментарієм наукових досліджень в сфері філології та орієнтує на співробітництво із закладами системи Міністерства освіти і науки України, закордонними науковими установами та навчальними закладами.
С		Працевлаштування та продовження освіти
1	Працевлаштування	Наукова та викладацька діяльність у сфері філології.

	ання	<p>Наукова, адміністративна та управлінська діяльність в закладах науки, освіти, в органах влади усіх рівнів та бізнес-секторі.</p> <p>Посади відповідно до класифікатора професій України:</p> <p>Лінгвіст (2444.2), філолог (2444.2), філолог-дослідник (2444.1), керівники підприємств, установ, організацій (директор) (1210.1), керівники різних основних підрозділів (начальник) (1229.1), керівники функціональних підрозділів (начальник) (1231), керівник науково-дослідного підрозділу (1237), головний фахівець науково-дослідного підрозділу (1237.1), завідувач (начальник) відділу (науково-дослідного) (1237.2), керівник проектів та програм (1238), керівник інших функціональних підрозділів (1239), викладач вищого навчального закладу (2310.2), вчитель загальноосвітнього навчального закладу (2331), молодший науковий співробітник (філологія, лінгвістика та переклади) (2444.1), науковий співробітник (філологія, лінгвістика та переклади) (2444.1), науковий співробітник-консультант (філологія, лінгвістика та переклади) (2444.1), асистент (2310.2), (3439), доцент (2310.1), докторант (2310.1), професор кафедри (2310.1), коректор (коригування текстів) (4143), лаборант наукового підрозділу (3491).</p> <p>Місця працевлаштування. Посади у відділах та лабораторіях наукових установ, профільних кафедрах університетів. Відповідні робочі місця (наукові дослідження та управління) підприємств, установ та організацій.</p>
2	Продовження освіти	<p>Навчання впродовж життя для розвитку і самовдосконалення в науковій та професійній сферах діяльності, а також в інших споріднених галузях наукових знань:</p> <ul style="list-style-type: none"> - підготовка на 9-ому кваліфікаційному рівні Національної рамки кваліфікацій в галузі соціальних та поведінкових наук; - навчання на 8-ому кваліфікаційному рівні Національної рамки кваліфікацій в споріднених спеціальностях; - освітні програми, дослідницькі гранти та стипендії, що містять додаткові наукові та освітні компоненти.
D		Стиль та методика навчання
1	Підходи до викладання та навчання	<p>Основними підходами до викладання та навчання аспірантів є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - використання лекційних курсів, семінарів та консультацій із запланованих дисциплін; - самостійна робота з джерелами інформації у бібліотеці Інституту та в наукових бібліотеках України; - індивідуальні консультації фахівців Інституту, інших установ НАН України, профільних вищих навчальних закладів; - інформаційна підтримка участі аспірантів в конкурсах на отримання наукових стипендій і грантів; - активна робота аспірантів у складі проектних команд, під час виконання держбюджетних та господарських тем, участь у розробці звітних матеріалів, реєстраційних та облікових документів.
2	Система оцінювання	<p>Система оцінювання знань освітньої програми передбачає здійснення поточного та підсумкового контролю.</p> <p>Поточний контроль проводиться під час усного опитування</p>

		(індивідуального та фронтального), у формі тестів, виступів на семінарах та конференціях, а також модульних контрольних робіт.
		<p>Підсумковий контроль передбачає диференційований залік або іспит. Аспірант вважається допущеним до підсумкового контролю з дисциплін освітньо-наукової програми, якщо він виконав всі види робіт, передбачені навчальним планом з цієї дисципліни.</p>
3	Форма контролю успішності навчання аспірантів	Аспіранти проходять щорічну атестацію, звітуючи на засіданні профільного відділу та атестаційної комісії Інституту про хід виконання освітньо-наукової програми та індивідуального плану. Остаточним результатом навчання аспірантів є повне виконання освітньо-наукової програми, необхідний перелік опублікованих за результатами досліджень наукових праць, у тому числі в зарубіжних виданнях та таких, що індексуються у наукометричних базах, апробація результатів на наукових конференціях, належним чином оформленій рукопис дисертації та представлення до розгляду в спеціалізовану вчену раду для отримання наукового ступеня доктора філософії в галузі 03 – Гуманітарні науки, зі спеціальності 035 – Філологія.
E		Програмні компетентності
1	Загальні (універсальні)	<ul style="list-style-type: none"> Аналіз та синтез. Здатність до аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевіреніх фактів. Критичний аналіз і оцінка сучасних наукових досліджень, генерування нових ідей під час розв'язання дослідницьких і практичних завдань, у тому числі міждисциплінарних. Гнучкість мислення. Набуття гнучкого мислення, відкритість до застосування знань та компетентностей в широкому діапазоні можливих місць роботи та повсякденному житті. Здатність проектувати і здійснювати комплексні дослідження, у тому числі міждисциплінарні. Здатність планувати і розв'язувати завдання власного професійного і особистісного розвитку. Групова робота. Здатність виконувати дослідження в групі під керівництвом лідера, навички, що демонструють здатність до врахування строгих вимог дисципліни, планування та управління часом. Комунікаційні навички. Здатність до ефективної комунікації та до представлення складної комплексної інформації у стислій формі усно та письмово, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології та відповідні технічні терміни. Популяризаційні навички. Уміння спілкуватися із нефахівцями, навички викладання. Етичні установки. Дотримання етичних принципів з погляду професійної чесності та порядності.
2	Фахові	<ul style="list-style-type: none"> База знань. Глибокі обґрутовані знання історії української мови, граматики й стилістики української усної та писемної мовної практики, діалектології та ономастики, лексикології й лексикографії та фразеології й фразеографії української мови, сучасних структурної, математичної, прикладної та комп’ютерної лінгвістики, термінознавства, соціолінгвістики;

		<p>глибокі знання спеціальної галузі дослідження в поєднанні зі знаннями загальної наукової дискусії та внеску до індивідуальної мовознавчої галузі дослідження.</p> <ul style="list-style-type: none"> Розв'язання проблем. Здатність розв'язувати широке коло проблем та завдань через розуміння їх фундаментальних основ та використання як теоретичних, так і експериментальних методів, засвоєних з освітньо-наукової програми. Інформаційний менеджмент. Здатність визначати, мати доступ, аналізувати та поєднувати інформацію з різних джерел, документів та текстів для розгляду відповідних лінгвістичних питань. Розуміння та здатність застосовувати на практиці принципи міждисциплінарного дослідження. Знання ресурсів. доступних для дослідження в спеціальній галузі філології та суміжних галузях. Аналіз документів. Здатність знаходити, відбирати, контекстualізувати та інтерпретувати значні кількості рукописного, архівного та документального матеріалу. Індивідуальне дослідження. Здатність планувати та на основі дослідження робити внесок до філологічних знань. Здатність до навчання. Здатність самостійно навчатися, освоювати нові галузі, використовуючи здобуті фахові знання.
--	--	---

F	Програмні результати навчання
	<ul style="list-style-type: none"> Знання іноземної мови на рівні достатньому для презентації наукових результатів в усній та письмовій формах, розуміння фахових наукових та професійних текстів, уміння та навики спілкуватися в іншомовному науковому і професійному середовищі. Знання методів наукових досліджень та вміння їх застосувати; уміння розшукувати, опрацьовувати, аналізувати та синтезувати отриману інформацію (наукові статті, науково-аналітичні матеріали, бази даних тощо). Знання теорії і розуміння методології системного аналізу, принципів застосування системного підходу у лінгвістичних дослідженнях, уміння використовувати методологію системного аналізу в галузі лінгвістики. Знання змісту і порядку розрахунків основних кількісних наукометрических показників ефективності наукової діяльності (індекс цитування, індекс Гірша (h-індекс), імпакт-фактор (ІФ, або IF); уміння працювати з сучасними бібліографічними і реферативними базами даних, а також наукометричними платформами. Знання і вміння використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, комп’ютерні засоби та програми під час проведення наукових досліджень. Уміння та навики працювати з сучасними бібліографічними і реферативними базами даних, а також наукометричними платформами (наприклад, Scopus, Web of Science, Index Copernicus та ін.). Знання, розуміння, вміння та навики використання правил цитування та посилання на використані джерела, правил оформлення бібліографічного списку. Знання концепцій походження української мови: основних етапів розвитку української мови; основних джерел вивчення історії української мови; основ етимології; зasad метаграфування та специфіки видання пам'яток української мови; особливостей становлення норм української літературної мови; історії правопису

української літературної мови; основних характеристик, особливостей кожного періоду історії української літературної мови; писемних пам'яток різних стилів і жанрів; **уміння** аналізувати й оцінювати наукові праці вчених з історії української мови, суспільний статус української мови на різних етапах її розвитку; читати й аналізувати пам'ятки – визначати в пам'ятках, текстах української мови від найдавніших епох до сучасного стану найважливіші мовні особливості (фонетичні, словотвірні, лексичні, морфологічні та синтаксичні), що характеризують відповідний період розвитку української мови; застосовувати описовий та порівняльно-історичний методи для встановлення мотиваційних відношень етимологічного, структурного та семантичного аналізу мовних одиниць.

- **Знання** закономірностей просторового варіювання структури мови, діалектного членування українського континууму; структурних особливостей одиниць діалектного членування (наріч, діалектів) – основних акцентуаційних, фонетичних, морфологічних, лексичних, синтаксичних; відношення сучасних діалектних рис до праслов'янського та давньоукраїнського стану; розділів ономастики та класів онімів; джерел дослідження ономастики; ономастичної термінології; **уміння** записувати та транскрибувати діалектні тексти; аналізувати та пояснювати діалектні явища; читати зміст карт, зіставляти карти та інтерпретувати лінгвістичну сутність карт; розмежовувати діалектні та літературні мовні явища; класифікувати оніми за об'єктом номінації; використовувати інформацію ономастичних джерел.
- **Знання** структури граматичної системи української літературної мови, одиниць та категорій її підсистем – словотвірної, морфологічної та синтаксичної; основних проблем сучасного українського словотворення; впливу глобалізаційних процесів на словотвірне освоєння новітніх запозичень; корекції словотвірної норми у зв'язку з поверненням давніших зразків словотворення; динаміки частиномовних і нечастиномовних класів одиниць на тлі розвитку граматичного ладу української літературної мови; основних виявів варіантності відмінкових закінчень у контексті в нормування сучасної української літературної мови; особливостей синтаксису української літературної мови та її окремих стилів і жанрів; чинники їхнього розвитку; змісту понять лінгвостилістика, функціональний стиль, жанр, текст, стилістична норма; історіософії та історіографії функціональних стилів; диференційних ознак усних і писемних різновидів функціональних стилів; співвідношення типів висловлювання і текстів; закономірностей побудови наукових текстів різних жанрів і технології роботи з ними; **уміння** послуговуватися термінами традиційної і новітньої функційної граматики; логічно характеризувати вияв частиномовними і нечастиномовними класами слів української мови трьох різнопідвидів ознак гетерогенного підходу; правильно інтерпретувати варіантність у системі відмінкових закінчень іменних частин мов, відрізняти варіантність закінчень від помилкових вживань закінчень; відмежовувати національні зразки словотворення від чужомовних; кваліфікувати новітні тенденції в розвитку словотвору, морфології та синтаксису сучасної української літературної мови; визначати домінантні стилізові ознаки текстів; створювати наукові тексти зі спеціальності (стаття, відгук, рецензія, анотація, дисертація); редактувати й перекладати наукові тексти різних жанрів; презентувати результати наукових досліджень.
- **Знання** історії формування структурної наукової парадигми у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві; історії становлення структурної, математичної, прикладної і комп'ютерної лінгвістики в Україні та за кордоном, їхніх основних здобутків; значення структурної, математичної, прикладної та комп'ютерної лінгвістики для сучасного комп'ютерного опрацювання мовної інформації; об'єкта та предмета вивчення структурної, прикладної, математичної та комп'ютерної

лінгвістики; змісту базових понять цих дисциплін; склад структурних методів аналізу та синтезу структури одиниць системи мови і тексту, умови й принципи їхнього застосування; складників формальної та семантичної структури одиниць різних рівнів системи мови та тексту; методів, методик та прийомів аналізу і синтезу формальної та семантичної структур одиниць мови і тексту; визначення моделі мовного об'єкта, типів моделей мови, принципів їхньої побудови та використання; принципів творення і використання у мовознавчих дослідженнях сучасних комп'ютерних продуктів опрацювання мови та засобів опрацювання мовної інформації, ресурсів Інтернету; **уміння** виділяти складники структури одиниць системи мови та тексту за ознаками їхніх форми, семантики або за функціональними особливостями, походженням; обирати методи аналізу та синтезу структури одиниць системи мови та тексту відповідно до дослідницького завдання; застосовувати методи, методики, прийоми аналізу та синтезу формальної та семантичної структури одиниць системи мови і тексту; враховувати чинники розвитку теоретичного та методико-процедурного апарату структурної наукової парадигми в історичній перспективі, відповідно до стану мови і мовознавчої науки певного періоду; доцільно та оптимально використовувати в науковому дослідженні сучасні комп'ютерні технології опрацювання мовної інформації та їхні продукти, ресурси Інтернету.

- **Знання** історії формування української наукової термінології та сучасних проблем термінознавства; загальних закономірностей становлення та розвитку галузевих терміносистем; суті процесів термінологізації та детермінологізації; типів термінографічних джерел та довідкової літератури, необхідної для самостійного вдосконалення мовної культури; принципів укладання та подання інформації у фахових словниках; **уміння** сприймати, відтворювати, редактувати тексти наукового та науково-популярного стилів; аналізувати термінологічну лексику; визначати за характерними ознаками, до якої терміносистеми належить слово; розмежовувати загальнонаукові, міжгалузеві та вузькоспециальні терміни; застосовувати набуті знання під час написання наукового дослідження; визначати типи термінологічних словників та вміти їх використовувати у власних пошуках.

- **Знання** предмета, об'єкта і мети соціолінгвістичних досліджень; змісту основних соціолінгвістичних понять та їх інтерпретацій; основних концепцій, напрямків в історії світової та української соціолінгвістики; основних методів соціолінгвістики; сучасної мовної ситуації в Україні, історії її формування й основних соціальних чинників, що її зумовили, впливають на соціальну диференціацію мови; мети, завдань і методів здійснення мовної політики; **уміння** на підставі демографічних, соціологічних, лінгвістичних та інших даних аналізувати мовну ситуацію; послуговуватися термінологією соціолінгвістики та суміжних наук; розрізняти літературне та нелітературне мовлення; інтерпретувати мовні факти, пов'язані з контактуванням мов, інтерференцією та змішуванням мов; аналізувати й оцінювати заходи мовної політики, прогнозувати їхні наслідки тощо; застосовувати спеціальні соціолінгвістичні методи дослідження.

- **Знання** теоретичних зasad та історії розвитку лінгвістичної географії; ареальної структури українського континууму; різновидів лінгвістичних карт, атласів; типів лінгвістичного картографування; прийомів інтерпретації лінгвістичних карт; **уміння** читати лінгвістичну карту; аналізувати мовні явища, спроектовані на лінгвістичну карту; окреслювати ареали поширення мовних явищ, нанесених на лінгвістичну карту; виявляти ізоглоси української мови в слов'янському контексті; аналізувати та пояснювати інтра- та екстраполінгвістичні чинники статики та динаміки мовної системи.
- **Знання** базових понять лексикології і семасіології; основних проблем і наукових концепцій сучасної української лексикології; спеціальних лінгвістичних

досліджень, лінгводидактичних й науково-популярних праць із відповідної проблематики; головних засад системного, взаємопов'язаного функціонування лексичних одиниць у словниковому складі української мови; шляхів формування лексичного складу сучасної української мови; принципів ідеографічного моделювання лексики; прикладних аспектів лексикології; чинників, які впливають на сучасний розвиток словникового складу української мови; **уміння** внаслідок опрацювання відповідної наукової літератури робити узагальнення й висновки та обґрунтovувати напрями власних досліджень; з огляду на мету й предмет власного дослідження добирати необхідну джерельну базу для формування фактичного матеріалу; правильно обирати методи дослідження лексичного значення слів; послуговуватися метамовою лексикологією; послуговуватися термінами когнітивної лінгвістики (семантики), корпусної лінгвістики, зіставної лінгвістики (лексикології) в аспекті досліджень значень слів; формувати лексикологічні глосарії; класифікувати лексику за ідеографічними й тематичними групами; знаходити потрібну інформацію в лексичній картотеці.

- **Знання** аспектів і методів дослідження в лексикографії; основних ознак словника та аспектів лексикографічної типології; принципів укладання словників; базових термінів української лексикографії; періодизації розвитку українського словникарства; етапів становлення української лексикографії; комп’ютерних технологій в українській лексикографії; принципів побудови статей у словниках різних типів; основних словників староукраїнської та нової української лексикографії; праць українських лексикографів 16–19 ст.; авторів сучасних словників; **уміння** орієнтуватися в давніх та сучасних лексикографічних джерелах і використовувати їх у практичній діяльності; аналізувати наукові праці лексикографії; визначати тип словника; аналізувати мікро- та макроструктуру словників різних періодів; характеризувати різні типи словників; виконувати лексикографічний аналіз пам’яток.

G

Перелік навчальних дисциплін та логічна послідовність їх вивчення

№ з/п	Назва навчальної дисципліни	Рік навчання	Семестр	Кількість кредитів
ЦИКЛ ЗАГАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ				
1.	Іноземна мова	I	1, 2	8
2.	Філософія	I	1, 2	6
3.	Методологія, методи, методика та технологія наукових досліджень	I	1, 2	6
<i>Усього кредитів</i>				20
ЦИКЛ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ				
1.	Історія української мови	II	3	3
2.	Діалектологія та ономастичка	II	3	3
3.	Граматика і стилістика української усної та писемної мовної практики	II	3	3
<i>Усього кредитів</i>				9
ДИСЦИПЛІНИ ЗА ВІЛЬНИМ ВИБОРОМ АСПІРАНТА (асpirант вибирає чотири дисципліни за вільним вибором)				
1.	Структурна, прикладна, математична та комп’ютерна лінгвістика	II	4	3
2.	Сучасне українське термінознавство	II	4	3
3.	Соціолінгвістика	II	4	3
4.	Лінгвістична географія	II	4	3
5.	Актуальні проблеми лексикології	II	4	3
6.	Фразеологія	II	4	3
7.	Лексикографія	II	4	3
<i>Усього кредитів</i>				12
ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА				
1.	Навчально-педагогічна практика	III	5, 6	6
<i>Усього кредитів</i>				47

Н	Науковий складник освітньо-наукової програми
1.	<p>Науковий складник забезпечуватиме формування таких умінь та знань з галузі знання 03 – Гуманітарні науки, спеціальності 035 – Філологія:</p> <p>уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> — визначити малодосліджені сегменти українського мовознавства; — застосовувати й удосконалювати методологію сучасної лінгвістики, створювати авторські методологічні підходи з метою виконання програми дослідження; — встановлювати міждисциплінарні зв'язки та здійснювати синтез теоретичного досвіду досліджень у філологічних і суміжних галузях; — добирати й продуктивно використовувати науковий інструментарій з метою отримання нових наукових результатів; — простежувати основні тенденції розвитку філологічної думки та лінгвістичних теорій; — добирати та систематизувати необхідний для лінгвістичного дослідження мовний матеріал, визначати його характер, обсяг; — проводити аналіз та інтерпретацію мовних фактів, спираючись на обґрунтований науково-поняттєвий апарат; — виявляти і коментувати причиново-наслідкові зв'язки між різними мовними фактами та лінгвістичними положеннями; — здійснювати узагальнення й верифікацію власних гіпотез, припущень, концепцій та теорій; — прогнозувати можливості практичного застосування мовознавчих досліджень та обґрунтовувати їх актуальність. <p>знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> — стану вивчення окремих проблем та вивчення мови в цілому й за окремими ярусами науки; — історії становлення та розвитку загально-філологічної думки й основних лінгвістичних теорій; — загальнонаукових і власне лінгвістичних методів дослідження; — методики міждисциплінарного синтезу та моделювання мовознавчих контекстів досліджуваних проблем; — категоріальний апарат лінгвістики; — класичні мовознавчі теорії, національні традиції в дослідженнях актуальних проблем української лінгвістики; — новітніх дослідницьких методологій, які виникли на пomezів'ї мовознавства та інших наук; — змісту процедур верифікації, прогнозування і передбачення в дослідженні мовних явищ; — досягнення сучасного зарубіжного і українського мовознавства; — ключових понять лінгвометодології (методологія, парадигма, епістема). — головних наукових парадигм лінгвістики (порівняльно-історична, ареальна, структуралістська, комунікативно-функціональна, когнітивна, синергетична).

2.	<p>Науково-дослідна тематика дисертаційних робіт:</p> <ul style="list-style-type: none"> — історія мовних явищ і категорій функціонування мовних одиниць; — мова і мислення; — мовна особистість; ідіолект; — мовна картина світу; мова і культура; лінгвоконцептологія; — мовні особливості різних стилістичних систем; — семантична структура слова, її становлення і розвиток у часі; мотивація в словотворі й ономасіології; — мова окремих текстів, стилів в синхронії та діахронії; — просторове варіювання елементів різних структурних рівнів; створення регіональних тематичних атласів; — слов'янські відповідники (контекст) українських діалектних явищ, процесів; — структурні особливості діалектів української мови; — проблема сприйняття і розуміння мовлення та тексту; — проблеми міжкультурної комунікації; — проблема мовної ситуації, мовні контакти; — структура мови і текст; — структура мови, її описание за різними дослідницькими парадигмами; — мовленнєві жанри, лінгвістична генологія; — українське термінознавство; — комп'ютерна лексикографія.
3.	<p>Наукова практика</p> <p>Науковий складник освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія передбачає наукову практику.</p> <p>Наукова практика полягає у виконанні комплексних наукових тем Інституту української мови НАН України «Сучасна лінгвостилістика в інтегративній науковій парадигмі» (НДР 0113U001489, 2013 – 2017), «Актуальні проблеми теоретичної та прикладної граматики української літературної мови кінця ХХ – початку ХХІ сторіччя» (НДР 0115U002258, 2015 – 2019), «Діалектне явище в континуумі національної мови та міжмовних зв’язках» (НДР 0115U002255, 2015 - 2019), «Загальнослов’янський лінгвістичний атлас. Серія лексико-словотвірна та фонетико-граматична» (НДР 0115U002256, 2015 – 2019), «Дослідження структурних рівнів української мови в діахронії» (НДР 0116U002433, 2016 – 2020), «Теоретичні засади формування джерельної бази тлумачної лексикографії сучасної української літературної мови» (НДР 0116U002434, 2016 – 2020), «Ойконімна лексикографія: історико-етимологічний аспект» (НДР 0116U002436, 2016 – 2020), «Сучасна українська суспільно-політична термінологія: розвиток та лексикографічне відтворення» (НДР 0116U002435, 2016 – 2020), «Територіальні та соціокультурні умови функціонування української мови в Україні» (НДР 0116U002437, 2016 – 2020), «Система та структура сучасної української мови у функціонально-стильовому вимірі» (НДР 0116U002438, 2016 – 2020).</p> <p>Участь у міжнародних та державних проектах, програмах та грантах, інших наукових заходах, які відповідають тематиці науково-дослідної роботи аспіранта.</p>
І	<p>Кваліфікаційна атестація здобувача третього рівня вищої освіти</p> <p>Кваліфікаційною атестацією є повне виконання освітньо-наукової програми, необхідний набір опублікованих за результатами досліджень наукових праць, апробація результатів на наукових конференціях, оформлення участі у виконанні зареєстрованих тем наукових досліджень, належним чином оформленій рукопис</p>

дисертації та представлення її до розгляду в спеціалізовану вчену раду для отримання наукового ступеня доктора філософії.

**Керівник проектної групи
(гарант освітньо-наукової програми):**

Директор
Інституту української мови НАН України
доктор філологічних наук, професор

П.Ю. Гриценко

Члени проектної групи:

Завідувач відділу
Інституту української мови НАН України
член-кореспондент НАН України,
доктор філологічних наук, професор

С.Я. Єрмоленко

Завідувач відділу
Інституту української мови НАН України
доктор філологічних наук, професор

К.Г. Городенська